

Bc. Karolína Zamora:
Povolání „literární překladatel“
The profession of “literary translator”

Bc. Karolína Zamora se v diplomové práci zaměřila na charakteristiku povolání literárního překladatele a poskytuje tak detailní pohled na to, za jakých podmínek vzniká překlad uměleckého díla. Práce vznikla z iniciativy diplomantky, protože širší analýza této problematiky v našem prostředí chyběla. Inspirací pro ni byly jednak již obhájené práce na příbuzná témata a dílčí výzkumné projekty realizované v minulosti na ÚTRL, jednak obsáhlá francouzská studie *La Condition littéraire. La double vie des écrivains* (Lahire, 2006) doplněná o další zahraniční teoretické podklady. Přesto jde o práci do značné míry novátorskou: K. Zamora musela svůj výzkum, týkající se praktických záležitostí výkonu překladatelského povolání a obecněji knižního provozu a trhu, opřít o současné poznatky translatologické vědy a o vhodné teoretické texty z příbuzných oborů, zejména sociologie.

Struktura práce

Na úvod DP je zařazen popis dvou výzkumů CEATL, na nichž se za českou stranu podílela Obec překladatelů, a poměrně bohaté diskuse, kterou tato anketa vyvolala v médiích. V *teoretické části* jsou představeny teoretické podklady: od vymezení pojmu „literární překladatel“ (definice pojmu, příprava na povolání literárního překladatele, resp. jeho status na pracovním trhu) přes detailní popis vztahů překladatel – nakladatel (včetně jejich ukotvení literou zákona) až po charakteristiku role překladové produkce v rámci (českého) knižního trhu. Rámec uvažování zde tvoří především terminologie a teoretické koncepty autorů jako P. Bourdieu a I. Even-Zohar, jsou však zmiňovány i studie zaštitěné obdobnými východisky, ale věnované konkrétněji otázkám praktickým.

Empirická část práce je podložena dvěma anketami: v širší byli dotazováni překladatelé, v té stručnější nakladatelé. Obsahuje tedy popis jednotlivých kroků přípravné fáze (mj. stanovení hypotéz, vypracování dotazníku, způsob distribuce a sběru odpovědí), dále deskriptivní analýzu vedenou podle anketních otázek a korelační analýzu, nabízející hlubší vhled do souvislosti a zároveň konfrontující výsledky s prvotní hypotézou. Další, čtvrtá část práce nabízí ještě obsáhlé medailony 4 překladatelů/překladatelek – ty vznikly na základě rozhovorů, které autorka práce resumuje a přepisuje v souvislém textu (jejich plné znění však zařazuje v *Přílohách*). Poměrně obsáhlý *Závěr* shrnuje dříve předložené poznatky a výsledky vlastního výzkumu, přičemž zjištěná fakta s nadhledem komentuje a hodnotí. Připomíná také možné směry dalšího výzkumu. *Přílohy* obsahují dokumenty, na něž se práce odkazuje.

Teoretická opora práce, konzultovaná odborná literatura

Ačkoli jde o práci, která popisuje praktické otázky – pozadí a souvislosti výkonu povolání „literární překladatel“ –, autorka celý svůj výzkum vhodně zasazuje do potřebného teoretického rámce. Jeho výběr stejně jako i způsob aplikace poznatků zcela odpovídá zvolenému tématu. Je třeba vyzdvihnout, že jde o práci zčásti mezioborovou: diplomantka si podrobnosti zadávání a vyhodnocení sociologického dotazníku musela nastudovat sama, neboť tyto záležitosti nepatří do běžné náplně studia na ÚTRL. S úspěchem si také našla vhodné konzultanty z daných oborů.

Bibliografie má potřebný rozsah, odborná literatura je citována správně. Práce dále vychází ze zmíněného dvojího dotazníkového šetření, poměrně obsáhlé korespondence s překladateli a dalšími aktéry knižního provozu a trhu a z osobních rozhovorů s některými z nich.

Posouzení obsahu práce

Zvolená problematika je zpracována dostatečně vyčerpávajícím způsobem – nelze opomenout, že diplomantka v tomto směru dokázala zjistit výrazně více a mnohem důkladněji než průzkumy zaštitěné profesní organizací CEATL a českou Obcí překladatelů. Přesto svá zjištění představuje střídavě a vůči předchozím šetřením se nijak nevhodně nevymezuje, pravděpodobně proto, že sama ví, jak složitá je dobrat se směrodatných údajů a podat ucelený pohled na tak složitou a různorodou sociologickou skupinu, jakou tvoří právě literární překladatelé.

Ke kladům práce patří to, že se nezaměřuje jen na „evergreen“ výše autorských honorářů, zajímá se o četné další aspekty, které překladatelskou profesi charakterizují a ovlivňují. Některé anketní otázky jsou z obecného pohledu méně důležité (pracovní nástroj, pracovní prostor, placené počítačové programy) a mohly být v rámci deskriptivní analýzy vyhodnoceny spíše okrajově, jiné by si naopak zasloužily i větší pozornost. Podobně korelační analýza by se dala rozšířit o další faktory.

Přestože nejvýznamnější profesní organizace (OP) nebyla příliš nápomocna (neumožnila autorce práce účast na valné hromadě a tím možnost oslovit členy OP přímo; neposkytla kontakty na překladatele, pouze zprostředkovala rozeslání dotazníků), diplomantce se podařilo anketu distribuovat početně a různorodě skupině překladatelů a těšila se i poměrně úspěšné návratnosti. Cenné údaje, které takto sebrala, se dále snaží objektivně a přehledně popsat, analyzovat a vyhodnotit, a dokonce je ještě konfrontuje s tvrzeními nakladatelů. Snad aby předešla námitce o jednostranném pohledu při výzkumu prostřednictvím (ač obsáhlého) dotazníku, zařazuje v závěru ještě čtyři podrobné medailony, které umožňují vyzdvihnout to, že povolání literárního překladatele je po všech stánkách stejně proměnlivé a těžko uchopitelné, jako jsou odlišní ti, kdo tuto profesi vykonávají.

Formální stránka práce

Práce je velmi pěkně a přehledně graficky zpracována.

Styl a jazyk práce: práce je sepsána věcně, stručně a výstižně. Sporadické chyby (interpunkce, překlepy, nejasná formulace) jsou vyznačeny v tištěné verzi – jde o pouhých cca 10 míst v celém textu.

Dílčí připomínky, otázky k obhajobě

- s. 24 – bylo by složité doplnit do přehledu ještě údaje o seminářích literárního překladu vypisovaných v rámci jiných než překladatelských oborů?
- s. 38 – podíl překladové produkce v rámci vydávání umělecké literatury v ČR tedy nelze zjistit?
- s. 38 – dotace kulturních institucí na překlad se však týkají – pokud vím – výhradně umělecké literatury, přičemž prezentované údaje a grafy (jak je správně uvedeno) znázorňují veškerou produkci: v již tak nízkém procentu produkce vzhledem k celku se tedy tento faktor sotva může projevit
- s. 40 – poslední odstavec – autorská práva se týkají nejen tištěné verze, ale i dalších forem šíření (e-kniha, audiokniha), tudíž formulace „mohou být vztažena“ je zavádějící, mělo by být „jsou / musí být“ – záměr sdělení tu je celkově nejasný, pravděpodobně jde o to, že překladová produkce je v oblasti e-knihy a audioknihy omezená tím, že například u starších překladů je třeba dodatečně jednat o poskytnutí licence s držitelem práv, a to jak zdrojového textu, tak překladu
- s. 49 – tvrzení „do 11. 7. se nám vrátilo 11 odpovědí“ – došly ještě nějaké později?
- s. 53 a dále: nabízí se aplikovat korelační analýzu ještě i na další anketní otázky jako vztažení věku / pohlaví / vzdělání atd. vůči některým dalším faktům či tvrzením překladatelů (např. věk vs. obor studia) – důvod pro nižší počet takto zpracovaných byl (předpokládám) již tak dost velký rozsah práce, nebo i jiný?
- s. 53 – nízký počet respondentů vyššího věku – nemůže být důvodem i to, že v nedávné době vyplňovali dva dotazníky CEATLU/OP a mohou mít dojem, že již sdělili vše, co je potřeba, případně že je to zbytečné?
- s. 55 – citovaný výsledek průzkumu překladatelského trhu (Svoboda 2016) z hlediska vzdělání překladatelů odb. textů se mi zdá překvapivý, co si o tom myslí autorka práce?
- s. 56 – otázka toho, zda pro nakladatele hraje vzdělání překladatele role – dá se zobecnit ještě nějaký další faktor, například velikost nakladatelského domu, dobré jméno značky atp.?
- s. 58 – vysoký počet respondentů s angličtinou – je nějaké vysvětlení pro tento jev?
- s. 60 – další námět na srovnání (první knižní překlad vs. věk – je možné, že se projevuje i to, že před rokem 1989 bylo velice těžké se k první zakázce dostat, zatímco dnes je to poměrně snadné?)
- s. 65 a 69 – odpovědi týkající se nedostatečné funkčnosti „databáze“ překladatelů a jejich překladů – existuje v zahraniční nějaká funkční platforma? Jak funguje zmíněná NORLA?
- s. 69 – Dilia je mezi profesními organizacemi zmíněna mylně, je to agentura!
- S. 81 – pojem „tarif“ není v prostředí literárního překladu příliš zavedený, mluví se spíše o výši autorského honoráře, jak je uváděno jinde
- s. 103 – proč by měli mít respondenti se vzděláním z oboru traslatologie mírnější nároky na honorář? Hypotéza asi měla být blíže vysvětlena

Návrh hodnocení

Práce odpovídá zadání a splňuje všechny požadavky. Téma je zpracováno pečlivě a v rámci možnosti vyčerpávajícím způsobem. Je třeba zdůraznit, že práce vznikala s nadprůměrným nasazením, pokud jde o snahu dobrat se relevantních a co nejširších výsledků. Zejména otázce správného uchopení problematiky Karolína Zamora věnovala patřičnou časovou investici.

Celkově jde o práci do značné míry průkopnickou a v různých ohledech záslužnou.

Předloženou diplomovou práci doporučuji k obhajobě a navrhuji celkové ohodnocení **výborná**.